

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д-р инж. Ивайло Георгиев Копрев, МГУ „Св. Иван Рилски”

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” в научна област 5. „Технически науки“, по професионално направление: 5.8. „Проучване, добив и обработка на полезните изкопаеми”, научна специалност „Обогатяване и рециклиране на суровини”

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на Научно жури, утвърдено съгласно заповед № 221/29.02.2024 г. на Ректора на МГУ „Св. Иван Рилски”

Автор на дисертационния труд: ас. маг. инж. Люпчо Димитров

Тема на дисертационния труд: „Комбиниран технологичен подход за депониране на минни отпадъци“

1. Информация за докторанта

Маг. инж. Люпчо Димитров е защитила магистърска степен, професионална квалификация „Минен инженер по открито разработване на полезни изкопаеми” в МГУ «Св. Иван Рилски». От 2020 г. заема академичната длъжност «Асистент» в катедра „Обогатяване и рециклиране на суровини” на МГУ „Св. Иван Рилски”. За периода 2022 – 2024 г. е участвал в разработването на 3 бр. национални научно-изследователски проекти, завършили с научни резултати. През периода 2022 – 2024 г. маг. инж. Люпчо Димитров е редовен докторант към катедра „Обогатяване и рециклиране на суровини“, Миннотехнологичен факултет, Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски”, по професионално направление 5.8. „Проучване, добив и обработка на полезните изкопаеми”, научна специалност „Обогатяване и рециклиране на суровини”. Отчислен е с право на защита (Заповед № Р-219/29.02.2024 г.) на Ректора на Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски”, считано от 22.02.2024 г.

Маг. инж. Люпчо Димитров е автор и съавтор на 14 публикации в специализирани международни и в български научни рецензирани издания и сборници. Докладвал е научните си разработки на престижни научни форуми в България и чужбина.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд и оценка на получените резултати

Разработеният от ас. маг. инж. Люпчо Димитров дисертационен труд е структуриран правилно, в съответствие с утвърдените изисквания, с общ обем от 117 стандартни страници, включващи 57 фигури и 21 таблици. Цитирани са

78 литературни източници на кирилица и латиница, от които 74 на латиница. Представен е и списък от 3 авторски публикации, пряко свързани с темата на дисертацията.

Дисертационният труд е структуриран, както следва: въведение, литературен обзор (част I), цел и задачи на дисертационния труд (част II) (актуалност на проблема, цел и задачи), методология на изследването (част III), експериментални изследвания за ускоряване процеса на консолидация на флотационен отпадък посредством различни реагенти, резултати и дискусия, (част IV), проектиране на комбинирани съоръжения за депониране на минни отпадъци, резултати и дискусия (част V), обобщени изводи и заключение (част VI, глава VI), научно-приложни приноси (част VI, глава VII), публикации по дисертацията (част VI, глава VIII) и литература (част VI, глава IX). Изведени са списък на фигурите и списък на таблиците, налично е и Приложение към дисертационния труд, където са представени сертификати за участието на ас. маг. инж. Люпчо Димитров в международни научни форуми в чужбина.

Темата на дисертацията е много актуална и практически значима, поради фактът, че депонирането на технологични отпадъци в традиционните отпадъкохранилища винаги крие риск от аварии, в резултат на изтичания, нестабилност и неустойчиви конструкции. Депонирането на технологични отпадъци в отпадъкохранилищата, води до загуба на ресурси и е един от най-неблагоприятните методи за третиране на отпадъците, като може да се превърне в бъдеща екологична отговорност. Поради горепосочените причини, разработването на технологии и технологични решения за управление на технологични отпадъци посредством съвместното депониране на нерудна скална маса и флотационен отпадък в интегрирани съоръжения за съхранение на минни отпадъци, отговаря на най-високите стандарти за безопасност. Целта на дисертационния труд е формулирана ясно и точно, като задачите произлизат логично от целта. От цялостния научен подход в дисертационния труд ясно проличава, че ас. маг. инж. Люпчо Димитров много добре познава изследваната тематика и научна литература в областта.

В глава първа на дисертационния труд е представен разработеният литературен обзор. В него са изучени и представени типовете конвенционални отпадъкохранилища в зависимост от релефа на местността, конструктивните типове конвенционални отпадъкохранилища, методите на изграждане на отпадъкохранилищата и методите за конвенционално депониране на флотационния отпадък. Представени са основни насоки при проектирането на отпадъкохранилища, както и факторите, оказващи влияние върху местоположението на отпадъкохранилищата. Отделено е специално внимание на рискът от аварии при традиционното хидравлично депониране на

флотационните отпадъци, под формата на разредени суспензии в конвенционалните съоръжения. Представените технологични възможности за заместване на конвенционалните отпадъкохранилища допълват задълбочения литературен обзор, който завършва с обосновани изводи и заключения.

В глава втора на дисертационния труд са формулирани целта и задачите, представена е актуалността на изследваната тематика. Целта на дисертационния труд е формулирана точно и ясно, а задачите произлизат логично от анализа и изводите в литературния обзор.

Трета глава на дисертацията обхваща и представя разработената методология за извършване на изследванията, включваща експериментални методи и процедури. Методологията обхваща определяне ефективността на реагентите, които могат да бъдат прилагани като средство за ускоряване на обезводняването и консолидацията на реален флотационен отпадък в лабораторни условия. Разработената методология е подходяща и позволява да се направят обосновани изводи и заключения.

В Глава четвърта на дисертационния труд, със заглавие „Експериментални изследвания. Ускоряване процеса на консолидация на флотационен отпадък с помощта на различни реагенти“ са представени получените резултати от проведените лабораторни изследвания за постигане на ускорена консолидация на флотационния отпадък, депониран в комбинирани съоръжения за складиране на минни отпадъци, с помощта на различни реагенти – повърхностно активни вещества (Aerodri 104, Aerodri 105, PEG 400) и флокуланти (PVP K30, PVP K90). Тук дисертанта представя съдържателни, добре онагледени и умело представени резултати, систематизирани в следните части, а именно: характеристика на флотационния отпадък (зърнометричен, химичен и минерален състав), използвани реагенти – помощни средства за обезводняване - повърхностно активни вещества (ПАВ) и полимерни флокуланти, лабораторни експерименти с реални проби от производството за определяне скоростта на гравитационно утаяване на твърдата фаза във флотационен отпадък, с и без добавяне на реагенти. Изследвани са две групи реагенти: анионните повърхностно активни вещества от серията Aerodri (104, 105) и флокулантите поливинилпиролон PVP K30 и PVP K90, изучено и представено е влиянието на различния разход на използваните реагенти, върху обезводняването и консолидацията на флотационния отпадък. В края на тази част от експерименталната работа са изведени обобщени изводи.

Базирайки се на експерименталните резултати от изследванията в лабораторни условия в част пета на дисертационния труд е изучена възможността за изграждане на комбинирани съоръжения за съхранение на минни отпадъци. Пета глава е разработена в следните основни части:

проектиране изграждането на комбинирано съоръжение за депониране на минни отпадъци с по-широка конструкция (проект 1), проектиране изграждането на комбинирани съоръжения за депониране на минни отпадъци в две отделни котловини (проект 2), последователно изграждане на комбинираните съоръжения в две отделни котловини, едновременно изграждане на комбинираните съоръжения в две отделни котловини, оперативна последователност, етапи на изграждане и запълване на клетките в комбинираните съоръжение за депониране на минни отпадъци. В края на пета глава са обобщени изводите от проектирането на комбинирани съоръжения за депониране на минни отпадъци.

В глава шеста на разработката, въз основа на научно-приложните резултати, представени в дисертационния труд, са формулирани изчерпателни и компетентни обобщени изводи, а в глава седма са дефинирани научно-приложните приноси на дисертационната работа. Глава осма включва реализираните публикации по тематиката на дисертационния труд, а глава девет отразява литературните източници, цитирани в дисертацията.

В дисертационния труд правят впечатление добрите компетенции в областта на работата. Постигнато е съответствие между поставените цели и получените резултати.

Основните научно-приложни резултати, постигнати в дисертационния труд са следните: разработена е методика за определяне влиянието на различни реагенти, върху скоростта на консолидация на реален флотационен отпадък в лабораторни условия, която е приложена при извършената серия от експериментални изследвания; получени са нови данни за ефективността на различни реагенти, които могат да бъдат прилагани за намаляване съдържанието на влага и ускоряване процесите на консолидация на флотационен отпадък; установено е, че биополимерните флокуланти PVP K30 и PVP K90 не са подходящи за обезводняването и консолидацията на изследвания конкретен флотационен отпадък; доказано е от проведените лабораторни експерименти с повърхностно активните вещества Aerodri 104, Aerodri 105 и PEG 400, че Aerodri 104 представлява най-ефективният реагент за обезводняване и консолидация на изследвания флотационен отпадък; проектирани са два вида комбинирани съоръжения за депониране на минни отпадъци, с различен дизайн и с еднакъв обем за складиране на флотационни отпадъци, с цел заместване на класическия тип отпадъкохранилища с безопасни и устойчиви съоръжения; изведени са правила с оглед постигане на добра оперативна последователност при изграждането и експлоатацията на комбинираните съоръжения за складиране на минни отпадъци.

Оценявам високо постигнатите резултати и убедено считам, че целта и задачите на дисертационния труд са постигнати.

3. Оценка на научно-приложните приноси

Приемам приносите в дисертационния труд, те съответстват на постиженията на ас. маг. инж. Люпчо Димитров, разширяват и обогатяват съществуващото научно познание в направлението. В съответствие с целта и задачите на дисертационния труд е извършена голяма по обем научноизследователска работа, като резултатите от проведените изследвания са сведени до шест научно-приложни приноса.

В заключение считам, че значимостта на научно-приложните приноси на ас. маг. инж. Люпчо Димитров е безспорна, предвид професионални му компетенции в областта на дисертационния труд.

4. Оценка на публикациите по дисертацията и автореферата

По тематиката на дисертационния труд са публикувани 3 научни публикации, от които една в българско научно списание и две в сборник от конференция в чужбина, където докторантът е докладвал резултатите. Две от публикациите са в съавторство, на една публикация докторантът е самостоятелен автор.

Реализираните по дисертационния труд публикации показват, че ас. маг. инж. Люпчо Димитров има отлични умения за използване, систематизиране и анализ на специфична научна информация, както и за интерпретация на получаваните данни.

Авторефератът е представен на 40 страници и включва 17 фигури и 8 таблици. Авторефератът на дисертационния труд отговаря на приетите изисквания, като адекватно отразява в пълна степен актуалността на проблема, целите и задачите на дисертационния труд, използваната методология на изследване, получените резултати и тяхната дискусия, изводите, препоръките, приносите и публикациите по дисертационния труд.

Докторантът ас. маг. инж. Люпчо Димитров напълно отговаря на задължителните количествени наукометрични показатели за придобиване на ОНС „Доктор“ (табл. 1).

Таблица 1. Наукометрични показатели за придобиване на ОНС „Доктор“

Показатели	Минимално изискване	Изпълнени от докторанта
Група А	50 точки	50 точки
Група Г	30 точки	53.3 точки
ОБЩО	80 точки	103.3 точки

5. Критични бележки, препоръки

Нямам критични бележки към докторанта. Препоръчвам, в бъдеще да продължи работа върху проблематиката. Убеден съм, че дисертационният труд на ас. маг. инж. Люпчо Димитров е негова собствена разработка на актуална тема и притежава оригинални научно-приложни приноси.

6. Заключение

След като се запознах с представените по процедурата дисертационен труд и придружаващите го научни публикации и въз основа на извършения анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научно-приложни приноси, потвърждавам, че представеният дисертационен труд и научните публикации към него, в качествено и количествено отношение, както и оригиналността на представените в тях резултати и постижения, отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на Правилата и процедурите за приемане и обучение на докторанти и придобиване на ОНС „Доктор“ в МГУ „Св. Иван Рилски“.

Въз основа на изброените достойнства на дисертацията давам своята **положителна оценка** на разработения от ас. маг. инж. Люпчо Димитров дисертационен труд на тема „Комбиниран технологичен подход за депониране на минни отпадъци“ и считам, че той заслужено трябва да придобие образователната и научна степен „Доктор“, като с това заключение призовавам членовете на уважаемото Научно жури да гласуват с положителен вот и да присъдят на докторанта образователната и научна степен „Доктор“.

08.04.2024 г.

гр. София

Рецензент:

(проф. д-р Ивайло Копрев)